

סימן קכה

לדעת, אם נשנו לו כל התרי"ג מצות בזה"מ, או שלא נאמרו לו בזה"מ אלא אותן שנאמרו לומר לישראל בזמן ההוא.

ג) ובערבות מואב נשתלש לו, והיתה שכינה מדברת מתוך גרונו של משה, ונאמרו בכתיבתו, לכתוב באותו לשון הנאמר לו כל פרשה ופרשה בשעה שנאמרו במסירתה לישראל, והיה בהן מצות שנכתבו בלשון שנאמרו לו בסיני, ומצות שנכתבו בלשון שנאמרו לו בזה"מ, ויש בלשון שבערבות מואב, ויש מן המצות שהוכפלו ונשתלשו, וכל כתיבתה ע"פ ד' ביד משה, והנה נתחלפו הלשונות בכמה מצות הנאמרו בסיני ובזה"מ ובערבות מואב, והוא לרמז לנו, בכתבה, את התורה הנאמרה לו למשה בסיני בע"פ, כפי שקבלו רז"ל לדרוש את החסירות ואת היתרות והחליפות.

ד) והנה לא נאמר בסיני דין המחלל שבת ודין מגדף ופ' נחלות וכמו שארז"ל משום שמגלגלין זכות ע"י זכאי, ומ"מ אינו חסר מתרי"ג מצות בסיני בשביל זה, שאינו אלא פרטי דינין, ואולי, לא היה משה רשאי לדון ע"פ מה שקבל בסיני אלא א"כ נאמרה כבר למסור את הדין ההוא לישראל, ולכן הורד להקריב משפטן לד', ועי"ז נאמרה להגיד לישראל, שמגלגלין זכות ע"י זכאי, ול"מ כן ול"ע.

ה) חגיגה ו' ב' ואס"ד עולה שהקריבו ישראל במדבר ע"ת הואי, מי איכא מידי דמעיקרא לא בעי הפשט ונתוח, כו', נראה דאע"ג דמודה ר"י דהרבה מצות נאמרו פרטיות בסיני, כמו שביעית, וכל תורת המשפטים, מ"מ לא ניחא לי' למימר, דנאמר גם הפשט ונתוח, דס"ל לר"י דכל הפרטים שנכתבו בתורה ע"פ שנאמרו בזה"מ, לא נאמרו אלו הפרטים בסיני, שאילו נאמרו היו נכתבין בתורה כנתינתן בסיני, והלכך הפשט ונתוח שנכתב בתורה שנאמרה בהם בזה"מ לאמר לישראל, מוכח מזה שלא נאמרה בסיני, ואף לפרש"י דכנין המזבח היה בחמישי קדם מ"ת, ובזה אולי אין הכרח שיכתב,

א) כאשר בידיעת פרטי סידור נתינת פרשיות התורה ומקום וזמן אמירתן, יש בזה עיון רב, ואריכה תלמוד, והרבה סוגיות הש"ס שו"ט בזה, כמו סוגיא דגיטין ס' א' חגיגה ו' א', ראינו להביא מה שעלה בעיוננו בזה.

שמות כ"ד א', ואל משה אמר עלה כו', לפי הרמז"ן ז"ל נועדו בחמישי לשמוע הדברים מפי ד', ואח"כ כששמעו קול השופר ואת ההר עשן וגו', אמרו דבר אתה עמנו וגו' [שמות כ' ט"ו] ויאמר משה להם אל תיראו וגו', וישמעו אנכי ולא יהי' לך מפי הגבורה, ושאר עשרת הדברות, שמעו את קול ד' אבל לא השיגו ביאור ענינו אלא ע"י משה, וזהו דכתיב משה ידבר והאלקים יענו בקול [שם י"ט י"ט] וכמו שפרש"י שם, ואחר עשרת הדברים ירד משה, ואז אמרו לו, הן הראנו ד' וגו', [דברים ה' כ"א], כי חשבו כי ישמעו גם בשאר המצות את קול ד' ואמר ד' היטיבו כל אשר דברו וגו', כי כן היה מחשבה לפניו ית' ובאותו יום שב משה אל הערפל, ואמר לו ד' כה תאמר וגו' אתם ראיתם וגו' עד לא יסבו בארצכם, ונאמרו לכתוב את הדברים האלה בספר, ולכרות אתם ברית, ובהזאת דמים, הכל כמו שעשה, ומשה קרא לפניו את ספר הברית בשש יבנה מזבח בשביעי, ובאותו יום שב אל ההר והיה שם ארבעים יום.

ב) והנה מבואר בדברי רז"ל דנאמרו לו למשה בזה סיני כל תרי"ג מצות באותן מ' יום, ודעת ר"ע, חגיגה ו', דכללות ופרטות נאמרו בסיני. [וכ"כ רש"י בפיה"ת ר"פ בהר], והנה במ' יום השניים החזיר לו הקב"ה למשה כל התורה, שאין מן הראוי שתהי' בידו במה שלמד בראשונים, שנשתבר הברית, והנה לא נאמרה משה בכתיבתו עדיין, ולא במסירתו לישראל, אלא במצות מיוחדות שנאמרו לאמר לישראל, ומ"מ לא נאמרה בכתיבתו למ"ד תורה חתומה נתנה [גיטין ס' א'], וכשהוקם המשכן, נשנו לו הדברים שנאמרו לו בסיני, בזהל מועד, ויש

תיקן להם סנהדרין של כ"ג לד"ג, ולכאורה אין דבריהם מובנים, שהרי יתרו לאחר מ"ת תיקן להם, וכמו שפרש"י דאפי' למ"ד יתרו קדם מ"ת בא, מ"מ וישב משה לשפוט, לאחר מ"ת היה, ועוד מנא הו' ידע יתרו לתקן להם ז"ד של כ"ג, כיון דלא היה כלל דינן בכ"ג עדיין, אלא נראה שכונתם למש"כ לעיל, ועי' רש"י יומא ס"ו ב' ד"ה זיבא כו' וכאן בסייף שעדיין לא נתפרש להם דין ד' מיתות ז"ד וגדונו במיתת ז"נ כו' עכ"ל, וז"ל אס היה דינן בע"א ודיין אחד, ונראה שכבר יצאו מדין ז"נ לענין זה עוד קדם מ"ת, וכבר האריכו המפרשים בזה, ובהדיא אמר [יומא סס] עדים והתראה וב"נ א"ל התראה כדאמר סנהדרין ס"ז ב', וא"כ ע"כ שנאמר לו במעשה העגל דין השופטים, או שהיה ראוי לעשות ע"פ מה שלמד בסיני, וז"ע, ועו"ק לפרש"י, דפרשת ואל משה אמר עלה, היה קדם מ"ת וכל פרשת משפטים בתוך מ' יום נאמרה, מנא ידעי להתרות, אבל לפי הרמב"ן י"ל שכבר ידעו בס' הברית, דמוכי יזיד וגו' נפ"ל בסנהדרין מ"א, לזרז התראה,

ז) שמות י"ג, י"ג, וכל זכור בניך תפדה, אף להזכורים נתקדשו לעבודה, ולא הוסיפו מדבר העבודה רק בחטא העגל כדכתיב ואני הנה לקחתי וגו' תחת כל זכור וגו' [במדבר ג', י"א] וכמו שפרש"י סס, מ"מ לא נבחרו לעבודת הקרבנות אלא עד הקמת המשכן, שהרי במ' יום הראשונים כבר אזה ד' על קדושתו של אהרן ובניו, ואח"כ היה ראוי, שיהיו הזכורים על השיר ועל המשא כמשמרת הלויים, והוסיפו ע"י חטא העגל, והנה נטונו בפדיון לדורות אחר שיבחרו הכהנים, ומיהו ז"ל דאע"ג שהן קדושין בעבודת הלויים, הצריכו פדיון, ופדיון לכהנים, וא"כ אין מלות פדיון שנאמר בפ' במדבר, סיבתה מפני שהחליפן בלויים, אלא אחר שנבחרו הכהנים נזרכו הזכורים לפדיון, והיתה מלות התורה שהלויים שנבחרו אז יפטרו כנגדן זכורי ישראל מפדיון, וכמו שפטרם בהמתן את בהמת ישראל, אך יש להסתפק בלותם הנולדו במדבר, אי הוקדשו, ודעת הרמב"ן לפרש שלא הוקדשו רק היואלין

מכל מקום על כרחך כבר נאמר לו בסיני כל מה שננטו מקדם, כמו הפרשיות שננטו במזרים וכל סדור המאורעות שהן הן גופי תורה ונתנו למשה בלשונן ובדקדוקו, ואם כן מן הראוי שישפר הכתוב מה שננטו בע"ת ובהפשטה, ואחרי שהכתוב יספר דין הפשט ממה שנאמר באה"מ. זאת אומרת שלא נפרטה לו דין הפשט בסיני, ומשמע דלר"ע שפיר י"ל דנאמרה לו דין הפשט וסינהג בה מעתה ואף שלא נכתב מנאמרה בסיני וזה דלא כמש"כ לעיל, ויש לעיין לפי הרמב"ן דויעלו עולות היה אחר מ"ת, מאי האי דקאמר, דיסנה לפני הדיבור, ונראה, דעיקר מלות תמיד ודאי התחילה לאחר שהוקם המשכן, דהאי מזבח אין לו רק דין במה, ואין ק"כ בצמה, והוראת שעה היתה, וזה חומר ידי' דיסנו לפני הדיבור שכבר נטונו להקריבו בצמה, קדם הדיבור של עיקר אורחות, ומיהו לא היה לו כל דין במה, שהרי בצמה אין טעון כ"ס כמבואר במתנ' זבחים קי"ג א' והכא קבלו באגנות וילפינן מזה [סס ז"ז ב'] דלס טעון קידוש כלי, ומ"מ לא נתקדש האי מזבח ומסתבר דלא היה לו קרן וכבש ויסוד כו' דמעכצין בצמה גדולה כדאמרין סס ק"ח ב' וז"ע.

ו) והנה נאמרו בסיני דברים שחייבין עליהן מיתת ז"ד, והנה דין השופטים הכתוב בתורה הוא ממה שנאמר בערבות מואב, ושפטו העדה והאילו העדה [במדבר ל"ה] ויליף מזה במתנ' סנהדרין ב' א' דד"נ בכ"ג, והנה נראה שכבר נהג דין זה בכל מ' שנה, ובדאי שכבר נאמר לישראל, ע"פ מה שנאמר לו בסיני או באה"מ, שהרי היו צריכין לדון, אלא שלא נכתב בתורה אלא מה שנאמרה לו בערבות מואב, ונראה דנאמרה בשעה ששאל משה את פי ד' למלא ענת יתרו לחלק בתי דיניו, ובאותה שעה הוכרז לדעת כמה סנהדרין צריכין לד"ג, ונראה דבמלות הגבלה שהנוגע בהר דינו במיתה לא היו דנין אותו עד ממחרת יוה"כ, שהרי משה לא היה לו עדיין פנאי לדון, וגם דין השופטים עדיין לא נאמר בד"נ, ונראה דזהו כו' תו' סנהדרין ט"ו ב' ד"ה שור סיני, שהקשו באיש מנ"ל דהיה בכ"ג, ותי' דמסתבר דיתרו

לטמאים לנפש בעה"פ היו מישאל ואלכפן, ועו"ק דז' ניסן היה יום השבת ואיך גלחו, ול"ל דנדחה להן יום השבת לגילוחן כמו שנדחה לקרבנותיהן, יעוין מועד קטן ט' א', ול"ע, ועי' בצל"ח פסחים כ' ב', שהביא ראי' מהא דאמר נושאי ארונו ש"י היו ואף שלא נשאורו מר"ח סיון כדפרש"י, בסוכה שם, ולפ"ז הוזהרו אנגיעה לקדם מ"ת ול"ע.

(ט) ה' מיתות נאמרו בסדר עבודת המשכן, הא', ובנסע המשכן יורידו אותו הלוים וגו' והזר וגו', [במדבר א' נ"ח] הב', והחנים לפני המשכן וגו' והזר וגו' [ג' ל"ח] הג', ולא יגעו אל הקדש וגו', [ד' ט"ו] הד', ולא יבאו לראות כבלע וגו' [ד' כ'] הה', אך אל כלי הקדש וגו' [י"ח י"ג] ונראה דהאי, ולא יגעו ולא יבאו, אינו אזהרה אנגיעה, וראי', שגם זר אינו חייב בזה, אלא על עבודת הכהנים הזהיר את הלוים, ואין ד"ז נוהג לדורות, אלא בזמן המשכן כנסעו ע"פ ד' היה מ"ע בסדר פריקת הכלים וכיסוין והלוי שעשהו חייב מיתה, ונראה שהנכנס שלא בשעת מותו ומפרקו אינו בכלל אזהרה זו, ובכלל אזהרה זו לויים וישראלים, ולמה הוכפל העונש בל' נגיעה ובל' ראייה, לא ידענא, ועונש דכתיב בהקמת המשכן ובהורדתו, היינו אישראלים וכהנים כדאמר בספרי פ' קרח דגם כהנים חייבין על עבודת הלוים, וקרא דוהחנים דריש לי' רבי בספרי התם לחייב לויים מעבודה לעבודה, ולמאן דדריש לה התם מגם הם, ל"י קרא דוהחנים למאי אתי.

[במס"כ דקרא דולא יבואו לראות כבלע את הקדש עיקרו להזהיר את הלוים על עבודת הכהנים, הכי מוכח בספרי פרשת קרח קט"ז, וכדאמר רבי א"ל שהרי כבר נאמר כו' בני גרשון ובני מררי מניין ת"ל אהרן ובניו יבאו ושמנו אותם איש על עבודתו ואל משאור וגו' [זו גי' הגר"א והאי וגו' היינו ולא יבואו לראות כבלע וגו'] אין לי אלא לויים שענושים על עבודת כהנים כו' אלמא דעיקר קרא על עבודה המסורה לכהנים, ומיהו ציומא נ"ד א' פריך אהא דאמר דמראין לעולי רגלים את הכרובים והא כתיב ולא יבואו לראות וגו', ונראה דאפקי' רחמנא בל'

ממארים, ולכן נאמר כי יביאך, שקדושת הגולדים מעת ביאת הארץ, אבל ל"ע דקדושת הלוים היה ראוי להם לצבורים לדורות, ואיך נגרעו הגולדים במדבר, ולא יתכן שנתמעטו מפדיון, אף שלא נתמעטו מקדושת הלוים, ואולי מן הראוי היה שיהיו ישראל בארץ בעת הקמת המשכן לולא חטא העגל, ולא נלטו בפדיון עד אחר הקמת המשכן שנבחרו הכהנים ולכן נאמר כי יביאך ול"ע, שו"ר בצבורות ד' ב' סוגיא ערוכה בזה ולא עיינתי כעת.

(ח) במדבר ח', ה', וידבר וגו' קח את הלוים וגו', מדברי הרמב"ן ז"ל משמע דפרשה זו נאמרה אחר המנין ואחר שכבר אורו ד' על קדושתו, והיו כריכין להכנס לעבודה נאמרה לו סדר חינכון לקדושתו בהזאה ותגלחת וקרבנותיהן, ולפ"ז נעשה הזאתן באייר, וי"ל שפיר דהזאתן הוא משום טומאת מת שאירע להן אחר שכבר נאמר להן פרשת טמאים באחד בניסן אבל קדם שנאמר להן פרשת טמאים לא קבלו טומאה ולכן היו הכהנים טהורין באחד בניסן, שהרי אכלו קרבנות המלוואים, ואם נדון אותן כחובות הקבוע להן זמן שקריבי בטומאה [עי' יומא נ' א'] מ"מ אינן נאכלין כדתנ' פסחים ע"ו ב', אמנם בגיטין ס' א', אמרו דפרשת לויים נאמרה בח' למלוואים, ולפ"ז פרשה דאך את מטה לוי וגו' [במדבר א' מ"ח] ופרשת ואני הנה לקחתי [במדבר ג' י"ב] נאמרה אחר שכבר נתקדשו הלוים בהזאה ותגלחת וקרבנותיהן, וכמש"כ רש"י ז"ל, שם ז' א', דבשני נשרפה הפרה ובשלישי עבד הזאה ובז' גלחו והוא ז' ניסן, ולפ"ז ל"ל דכשנאמר להן דין טומאת מת, היינו אף על נגיעה שקדם הדיבור, א"נ י"ל שהיו לויים שנטמאו בו ציום, ועוד שהיו מישאל ואלכפן שנטמאו, ונראה שאף לויים טהורין היו כריכין הזאה במות חינכון, וכן נראה דלא הוזהרו אנגיעה דקדם הדיבור, דא"כ נטמאו הכהנים, אם לא שההרן ובניו לא נטמאו במת משעת מ"ת, ול"ל דלא השתתפו בהריגת עובדי העגל ול"ע, ויש לע' אם ז' ניסן גלחו הלוים, א"כ כבר נטהרו הלוים בז' וביניהן גם מישאל ואלכפן, ובסוכה כ"ה, איכא מ"ד

הקדש, ולדורות נמי יש להמנות נשיאים, ואופן המינוי לא נתבאר, ונראה דכלל פקדת הלויים ונשיאיהן גם נדבת המשכן ותיקון בדקו, וע"י קנייתן יולא הקדש לחולין, דהרבה גופי תורה תלויים בכח הגזבר בהקדשות, ולא מלינו ענין כח הגזבר שהוא שליח ההקדש, בקרא בהדיא, ועי' בטה"מ להרמב"ם, מ"ע ל"ד ומל"ת ע"ב, ושם הביא דהכהנים ע"י הלויים אינם במיתה אלא במלקות.

יאלו שמות י"ג י"ז י"ח, ולא נחם וגו' ויסב וגו' דרך המדבר וגו' יש לדעת והלא כבר נבחר הר סיני לנתינת התורה כדבר ד' תעבדון את האלקים על ההר הזה [ג' י"ב] ואם מפני {א"ה, אולי ז"ל ואולי מפני} הטעם פן ינחם העם והולך להסיצם דרך המדבר, נבחר הר סיני, ולולא זאת היתה התורה נתנה להם בא"י, או שהיה הקב"ה מכניסם מקדם בא"י ואח"כ יקרבם להר סיני ונתן להם את התורה ולריך עיון.

ראי' ללמדך שיס' איסור בראי' בלא הכרח וכיון דנאסרו הלויים בפריקת המשכן יש בהם גם איסור בראי', ולפי שאין זה עיקר אזהרה דקרא אמרו שם שלא היה נהוג רק במשכן שהיו ישראל בצחינת ארוסה, אבל עיקר אזהרה שהיא לויים על עבודת כהנים נהוג לדורות כדיליף רבי בספרי שם].

י) והנה עיקר המאזהרה הוא לדורות, שכל עניני עבודת המקדש המיוחדות לכהנים ולויים, חייבים זרים עליהם, וכהנים על עבודת הלויים, ולויים על עבודת הכהנים, והלויים זע"ז, מיהו ענין הקמת המשכן וירידתו, אינו שייך כ"א במשכן ולא לדורות, ומ"מ בעבודות השייכות לדורות, חייבין עליהן לדורות כגון זר או כהן ששורר או ששיער במיתה, וכן משורר ששיער כדאמר בספרי, והנה בענין המשכן נסדרו הלויים ע"פ ד' בני קהת ובני גרשון ומררי, ומ"מ לא נסדרו ע"פ הדיבור, מי ישורר ומי ישער, ונראה דזה ניתן לנשיאי הלויים ולאלעזר נשיא הנשיאים, לבחור ולקבוע איש איש על עבודתו כדכתיב ונשיא הלוי וגו' פקדת שמרי משמרת